

Sammanfattning

En kommun och ett landsting har träffat avtal om den kommunala räddningstjänstens deltagande vid olika former av larm inom den s.k. IVPA-verksamheten. Tvist har uppkommit om det enligt kollektivavtal, och utan särskild överenskommelse med de berörda arbetstagarna, ingår i arbetskyldigheten för kommunens räddningstjänstpersonal att delta vid dessa larm och därvid utföra olika förekommande arbetsuppgifter. Även bland annat fråga om ett tolkningsföreträde enligt 34 § medbestämmandelagen har utövats felaktigt på så sätt att det har föranlett skadeståndsskyldighet för arbetstagarorganisationen.

ARBETSDOMSTOLEN

DOM
2012-09-26
StockholmDom nr 66/12
Mål nr A 113/11**KÄRANDE och GENSVARANDE**

Hörby kommun, Råbyvägen 41 C, 242 80 Hörby

Ombud: arbetsrättschefen Sophie Törne och arbetsrättsjuristen Johanna Read
Hilmarsdottir, Sveriges Kommuner och Landsting, 118 82 Stockholm**SVARANDE och GENKÄRANDE**

Brandmännens Riksförbund, Kungsgatan 37, 111 56 Stockholm

Ombud: advokaten Erik Danhard, Hamilton Advokatbyrå, Box 715,
101 33 Stockholm**SAKEN**

arbetskyldighet enligt kollektivavtal, m.m.

Mellan Hörby kommun och Brandmännens Riksförbund (BRF) gäller kollektivavtalet RiB 10 Kollektivavtal för Räddningstjänstpersonal i Beredskap.

I kollektivavtalet finns en bilaga 1 benämnd Bestämmelser för räddningstjänstpersonal i beredskap. Bilaga 1 innehåller bland annat följande bestämmelser.

§ 2 Definitioner

I detta avtal avses med

räddningstjänst insatser föranledda av bestämmelserna i gällande
Lag om skydd mot olyckor (2003:778) 1 kap § 2.

§ 4 Allmänna åligganden

Arbetstagare är skyldig

att fullgöra samtliga arbetsuppgifter som ligger inom räddningstjänstens kompetensområde samt i övrigt fullgöra de arbetsuppgifter som stadgas i instruktion för räddningsstyrkan eller som i enlighet härmed anvisas av befäl,

§ 8 Räddningstjänst

1. För räddningstjänst och andra akuta insatser som föranletts av larm utges med iakttagande av nedan angivna bestämmelser ersättning med

212 kronor för första timmen och 141 kronor per timme för tid därutöver
fr.o.m. 2010-04-01

216 kronor för första timmen och 144 kronor per timme för tid därutöver fr.o.m. 2011-04-01.

§ 12 Ersättning för särskild ansvars-/verksamhetsuppgift

Till arbetstagare som tilldelats särskild ansvars-/verksamhetsuppgift fastställs ersättningen genom lokal överenskommelse.

Hörby kommun och Region Skåne ingick ett den 9 november 2010 dagtecknat avtal angående räddningstjänstens deltagande vid IVPA- (I Väntan På Ambulans) larm och sjukvårdslarm samt vid övrig assistans till ambulanssjukvården i Region Skåne. Avtalet innehåller bland annat följande.

§ 2 IVPA-larm

Räddningstjänsten förbinder sig att delta i IVPA-larm enligt följande premiser: Uppgiften vid ett IVPA-larm är att ge psykosocialt stöd och ibland första hjälpen till den nödställda. Detta innebär att skapa trygghet, hålla kontakt med ankommande ambulans och där säkerställa vägvisning. Vid behov påbörjas första hjälpen. Dessa åtgärder skall journalföras. För att utföra åtgärderna krävs ej särskild sjukvårdsutrustning.

Räddningstjänsten utlarmas vid Prio 1-larm för IVPA endast då tidsvinsten i förhållande till första ambulans på plats av SOS Alarm bedöms överstiga 15 minuter.

§ 3 Sjukvårdslarm – utförande av Hälso- och sjukvårdsåtgärder

3.1 Allmänt

Räddningstjänsten förbinder sig att med såväl heltids- som deltidskårer delta i sjukvårdslarm enligt nedanstående premisser förutsatt att de vid tillfället inte är upptagna av andra larm (huvuduppgifter).

Deltagande i sjukvårdslarm sker dels som hjärtstoppsassistans (genomförande av HLR, administration av syrgas samt utnyttjande av halvautomatisk defibrillator), dels som traumaassistans (anbringande av halskrage i okomplicerade fall, administration av syrgas samt vara ambulanspersonal behjälplig vid stabilisering/immobilisering).

3.4 Utbildning och delegering

Utbildning av samtlig personal som kan komma att vidtaga åtgärder inom ramen för sjukvårdslarm skall följa av RSPC utfärdade bestämmelser.

Utbildning sker antingen av utbildare som ställs till förfogande genom RSPC försorg eller av utbildare knuten till den lokala räddningstjänsten. Utbildare skall

vara godkända och certifierade av ansvarig läkare alternativt regional ambulanschef utbildning vid RSPC.

Ansvarig läkare ansvarar för att medicinsk kompetens föreligger hos delegerade. Skriftlig och årlig bedömning av varje medarbetare skall föreligga. En förutsättning för detta är att varje medarbetare skall genomföra skriftligt prov vid av RSPC anvisade provtillfällen. Räddningstjänstpersonal delegeras enbart för den utrustning som RSPC tillhandahåller/godkänner.

§ 4 Övrig assistans till ambulanssjukvården

Räddningstjänsten assisterar ambulanssjukvården med till exempel bärhjälp och terrängtransporter då sådant behov särskilt påkallas av ambulanssjukvården via SOS Alarm och då möjlighet till aktuell assistans finns tillgänglig.

Vid en central förhandling den 7 februari 2011 åberopade BRF tolkningsföreträdare enligt 34 § medbestämmandelagen beträffande arbetskyldighet och fråga om ersättning.

Tvist har uppstått mellan parterna med anledning av tolkningsföreträdet. Parterna har fört tvisteförhandlingar utan att tvisten har kunnat lösas.

Yrkanden m.m.

Kommunens käromål

Kommunen har yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa

- a) att det ingår i arbetskyldigheten för av kommunen anställd räddningstjänstpersonal i beredskap i Hörby kommun, att genomföra utryckningsinsats som följer av IVPA-larm enligt 2 § i det "Avtal mellan Räddningstjänsten i Hörby och Region Skåne angående Räddningstjänstens deltagande vid IVPA- (I Väntan På Ambulans) larm och Sjukvårdslarm samt vid övrig assistans till ambulanssjukvården i Region Skåne" som är undertecknat av Hörby kommun den 29 augusti 2011 och av Region Skåne den 5 september 2011 och dagtecknat den 9 november 2010,
- b) att det ingår i arbetskyldigheten för av kommunen anställd räddningstjänstpersonal i beredskap i Hörby kommun, att genomföra utryckningsinsats som följer av sjukvårdslarm enligt 3 § ovan nämnda avtal,
- c) att vid utryckningsinsats som följer av sjukvårdslarm enligt 3 § ovan nämnda avtal, de arbetstagare som har delegation från medicinskt ansvarig läkare är skyldiga att utföra de sjukvårdsuppgifter som omfattas av delegationen enligt avtalet.

Kommunen har därvid yrkat i första hand bifall till samtliga punkter a, b och c, i andra hand bifall till punkterna a och b och i sista hand bifall till punkten a.

Kommunen har vidare yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta BRF att till kommunen utge allmänt skadestånd för felaktigt tolkningsbesked med 250 000 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från dagen för delgivning av stämning, den 15 juli 2011, till dess betalning sker.

BRF har bestritt bifall till kommunens talan.

BRF:s genkärsmål

För det fall att Arbetsdomstolen skulle finna att det ifrågavarande arbetet i och för sig omfattas av RiB 10, har BRF yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa att det inte är förenligt med RiB 10 bil. 1 § 12 att beordra arbetstagare att utföra arbetsuppgiften att delta i IVPA-larm och sjukvårdslarm enligt 2 § respektive 3 § avtalet mellan Region Skåne och Hörby kommun utan att det föreligger lokal överenskommelse som omfattar frågan om ersättning för sysslan.

Kommunen har i första hand yrkat att genkärsmålet ska avvisas och i andra hand bestritt bifall till detsamma.

BRF har bestritt avvisningsyrkandet.

Parterna har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Kommunen

Bakgrund

Den statliga och kommunala räddningstjänsten regleras i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Begreppet räddningstjänst definieras i 1 kap. 2 § och avser de räddningsinsatser som staten eller kommunerna ska ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön. Kommunerna är skyldiga att organisera sin verksamhet på så sätt att lagens krav uppfylls. Räddningschefen har enligt LSO en omfattande rätt att beordra insatser. Deltagande brandmän är skyldiga att utföra de uppgifter som anvisas av befäl. Den kommunala räddningstjänsten tillkom från början för att man skulle kunna knyta till sig sådana personer som kan anlitas vid behov. De behov som kan uppkomma har ändrats över tiden. Tidigare var det mest fråga om att släcka bränder men samhällsutvecklingen har medfört att räddningstjänsten nu är en omfattande och varierad verksamhet, där fokus även ligger på förebyggande verksamhet.

Av 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) framgår att kommuner och landsting själva får ha hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till deras område eller medlemmar och som inte ska handhas av staten eller någon annan. Av 2 kap. 4 § kommunallagen framgår att det finns särskilda föreskrifter om kommunernas och landstingens befogenheter och skyldigheter på

vissa områden. En sådan särskild föreskrift återfinns i 3 kap. 2 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. Kommuner får i enlighet med den föreskriften ingå avtal med landsting om att utföra sådana sjuktransporter som avses i 6 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Enligt samma bestämmelse får kommuner även ingå avtal med landsting om att utföra hälso- och sjukvård i väntan på sådana transporter.

Av LSO framgår vissa arbetsuppgifter som åvilar räddningstjänsten. Övriga delar av arbetskyldigheten bestäms genom politiska beslut. Den yttre gränsen för vad räddningstjänsten kan åläggas att utföra, utgörs av den yttersta gränsen för den kommunala kompetensen. Hörby kommun har beslutat att deltagande vid de ifrågakvarande larmen ligger inom ramen för räddningstjänstens verksamhetsområde. Dessa uppgifter har ett nära samband med de normala arbetsuppgifterna. RiB har anpassats till räddningstjänstens över tiden vidgade uppdrag och uttrycket ”andra akuta insatser som föranletts av larm” i RiB bil. 1 § 8 p. 1 som infördes i avtalet år 2004, omfattar bland annat IVPA-larm och sjukvårdslarm.

Kommuner och landsting har genom åren samordnat sina resurser på olika sätt. Räddningstjänsten har alltid genomfört utryckningsinsatser efter olika sorters larm och utfört de uppgifter som personalen har varit kvalificerade för, med eller utan teknisk apparatur. Under 1980- och 1990-talen var det t.ex. inte ovanligt att räddningstjänsten hanterade syrgas i samband med utryckning. Under denna period träffade landsting och kommuner på många håll formella eller informella överenskommelser om att räddningstjänsten skulle genomföra utryckningsinsatser vid akuta sjukdomsfall i väntan på att ambulansen skulle anlända. Det är detta som idag kallas IVPA.

IVPA är ett samlingsbegrepp som kan bestå av olika åtgärder. Det kan betyda åtgärder under ett larm, t.ex. avseende en trafikolycka. Det kan också innebära att räddningstjänsten larmas för att åka till en person som har livshotande symptom eller som har råkat ut för en olycka. Det är inte fråga om ambulanssjukvård eller ambulanstransport. Kommunen har även avtal med andra aktörer om att räddningstjänsten ska utföra uppgifter åt dessa, såsom t.ex. polisen och förutvarande Vägverket.

Hörby kommun bedriver räddningstjänst tillsammans med Höör kommun. Hörby kommun har endast deltidsanställd räddningstjänstpersonal. Det är ca 50 personer och de kallas deltidsbrandmän. De genomgår olika kurser och utbildning för verksamheten, t.ex. grundkurs för räddningsinsats, preparandkurs för räddningsinsats och utbildning för räddningsinsats. Deltidsbrandmännen har beredskapstjänst var fjärde vecka. Varje enskild arbetstagare åker på i genomsnitt två larm per beredskapsvecka. Alltsedan år 2007 har Hörby kommun velat samarbeta med Region Skåne i fråga om IVPA-verksamheten men BRF har inte velat acceptera detta, om inte ersättningen till deltidsbrandmännen höjs rejält. I Höör har deltidsbrandmännen accepterat en ersättning om 1 300 kr per år. År 2010 beslutade kommunledningen i Hörby att kommunen inte längre kunde stå utanför IVPA-samarbetet. BRF informerades enligt 19 § medbestämmandelagen om kommunens avsikt att ingå avtal om samarbete med Region Skåne. Det ifrågakvarande avtalet, som är ett standardavtal använt av alla kommuner inom

regionen, dagtecknades den 9 november 2010 och började gälla från och med den 1 januari 2011. Förhandling enligt 11 § medbestämmandelagen hölls den 13 januari 2011 och central förhandling enligt 14 § medbestämmandelagen hölls den 7 februari 2011. Vid den sistnämnda förhandlingen lade BRF tolkningsföreträde enligt 34 § medbestämmandelagen beträffande arbetskyldigheten och ersättningsfrågan men preciserade inte vilka arbetsuppgifter som tolkningsföreträdet avsåg. Tolkningsföreträdet tvisteförhandlades lokalt den 7 mars och centralt den 17 juni 2011.

Samtliga deltidbrandmän i Hörby kommun har numera genomgått den utbildning som krävs enligt avtalet med Region Skåne. Trettio av dem har delegation för de sjukvårdsuppgifter som avtalet avser, medan sexton avvaktar utgången av detta mål.

Det aktuella kollektivavtalet

Hörby kommun har som ovan nämnts endast deltidanställda brandmän. För dessa, vars brandmannaupdrag typiskt sett utgör en bisyssla till en annan anställning, gäller Kollektivavtal för Räddningstjänstpersonal i beredskap, dvs. RiB.

Det fanns tidigare olika avtal för befäl och för brandmän. För de senare gällde kollektivavtalet BMD 01 Bestämmelser för deltidanställda (arvodestjänst) brandförmän och brandmän.

Genom RiB 04 slogs avtalen för befäl och för brandmän ihop till ett enda avtal. Arbetstagarnas allmänna åligganden anges numera i RiB 10 bil. 1 § 4. De allmänna åliggandena i § 4 i RiB 10 överensstämmer med de allmänna åliggandena i RiB 5 och i RiB 7. De allmänna åligganden enligt BMD 01 var också väsentligen likalydande. Även reglerna om ersättning har varit i stort sett oförändrade under åren. Såvitt avser ersättningen för räddningstjänst har det dock skett en ändring i förhållande till BMD 01 genom att ersättning enligt RiB-avtalens bil. 1 § 8 ska utgå inte enbart för ”räddningstjänst” utan även för ”andra akuta insatser som föranletts av larm”. Denna ändring hör samman med räddningstjänstens utvidgade uppdrag och § 8 täcker alla typer av larm.

Bestämmelsen i RiB 10 bil. 1 § 12 ger arbetsgivaren möjlighet att ge extra ersättning till arbetstagare som har någon särskild kompetens, som kan komma verksamheten till nytta. Det kan t.ex. vara fråga om kännedom om något datorprogram eller kunskap om hur man reparerar bilar. Innan den bestämmelsen infördes fanns det inget utrymme enligt RiB att utge sådan ersättning. Bestämmelsen innehåller dock inget om larm. Ersättning för utryckning på larm regleras i § 8. Inför avtalsrörelsen år 2007 yrkade BRF ett tillägg till § 12 om att viss ersättning skulle utgå till arbetstagare med särskild kompetens för utryckningsinsats med anledning av IVPA-larm. Eftersom detta yrkades som ett tillägg, kan BRF knappast ha haft uppfattningen att frågan redan var reglerad i paragrafen.

Genkäromålet

BRF har genstämningvis yrkat fastställelse av att det inte är förenligt med RiB 10 bil. 1 § 12 att beordra arbetstagare att utföra arbetsuppgiften att delta i IVPA-larm och sjukvårdslarm enligt 2 § respektive 3 § avtalet mellan Region Skåne och Hörby kommun utan att det föreligger lokal överenskommelse som omfattar frågan om ersättning för sysslan. Talan ska avvisas.

BRF:s yrkande har inte varit föremål för förhandling och ligger inte inom ramen för dess tolkningsbesked enligt 34 § medbestämmandelagen. Det var arbetsskyldigheten, och inte ersättningsfrågan, som diskuterades vid den lokala förhandlingen den 7 mars 2011. Det framgår inte av protokollet att BRF då skulle ha gjort gällande att kommunen brutit mot RiB 10 bil. 1 § 12.

Därutöver saknas fastställelseintresse eftersom arbetsgivaren inte har beordrat någon att delta i IVPA-larm eller sjukvårdslarm. Ett bifall till yrkandet skulle innebära att Arbetsdomstolen i förväg skulle fastställa att ett visst handlande från arbetsgivarens sida skulle innebära brott mot kollektivavtalet. Med hänsyn till detta föreligger grund för att avvisa yrkandet även med stöd av 13 kap. 2 § rättegångsbalken och 4 kap. 6 § lagen om rättegången i arbetstvister.

Om Arbetsdomstolen skulle ta upp BRF:s talan till prövning, bestrider kommunen bifall. Deltagande i IVPA-larm och sjukvårdslarm är inte en sådan särskild arbetsuppgift som avses i RiB 10 bil. 1 § 12. Frågan om ersättning vid sådana larm är redan reglerad i RiB 10 bil. 1 § 8.

Sammanfattning av de rättsliga grunderna

Arbetsuppgiften, att genomföra utryckningsinsatser och delta i IVPA-larm respektive sjukvårdslarm och där utföra förekommande arbetsuppgifter i enlighet med avtalet mellan Hörby kommun och Region Skåne, ligger inom ramen för arbetsskyldigheten i anställningen som deltidsbrandman i enlighet med de enskilda anställningsavtalen och RiB 10 bil. 1 § 4 jämförd med § 8 p. 1 eftersom dessa uppgifter ligger inom ramen för räddningstjänstens verksamhetsområde i Hörby kommun och har ett naturligt samband med de normala arbetsuppgifterna.

BRF har lämnat tolkningsbesked enligt 34 § medbestämmandelagen trots vetenskap om att det gällde en intressefråga om ersättning för IVPA respektive sjukvårdslarm. BRF har saknat fog för sin ståndpunkt. Eftersom BRF medvetet har lagt ett felaktigt tolkningsbesked är BRF skyldigt att utge skadestånd till kommunen enligt 57 § medbestämmandelagen.

BRF:s talan ska avvisas antingen på grund av att den inte varit föremål för förhandling och inte heller ligger inom ramen för BRF:s tolkningsbesked eller på grund av att det saknas fastställelseintresse.

Om Arbetsdomstolen inte skulle avvisa BRF:s genkärsmål, bestrids att deltagande i IVPA-larm och sjukvårdslarm är en sådan särskild arbetsuppgift som avses i RiB 10, bil. 1 § 12. Frågan om ersättning vid IVPA-larm och sjukvårdslarm är redan reglerad i RiB 10, bil. 1 § 8.

BRF

Bakgrund

Den statliga och kommunala räddningstjänsten regleras av LSO. En olycka kan vara exempelvis en trafikolycka eller en brand. Olycksbegreppet ger inte en helt skarp avgränsning och det är inte helt klart vad som gäller, om det inte rör sig om en olycka utan bara om en indikation på en sådan. Däremot råder det en skarp avgränsning mot exempelvis sjukvård. Enligt 1 kap. 4 § LSO gäller denna lag nämligen inte hälso- och sjukvård som avses i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), utan där är det i stället landstinget som är huvudman. För att räddningstjänsten ska få utföra arbete som faller utanför området enligt LSO – t.ex. genom att göra utryckning vid sjukdomsfall i hemmet – krävs att det träffas avtal om detta. Av kommunalrättsliga principer följer dock vissa begränsningar i möjligheten att teckna avtal om sjukvård.

Såvitt närmare avser begreppet sjukvård, innehåller Socialstyrelsens ”Föreskrifter och allmänna råd SOSFS 1997:14 (M) Delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård” bland annat följande. ”Med medicinska arbetsuppgifter förstås i denna författning varje åtgärd som den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen med formell kompetens har att utföra direkt eller indirekt i förhållande till patienter i samband med undersökning, diagnostik, vård eller behandling samt till förebyggande av sjukdomar och skador.” Begreppet hälso- och sjukvårdspersonal definieras i 1 kap. 4 § patientsäkerhetslagen (2010:659). De livräddningsåtgärder som kan utföras av vanliga brandmän vid ingripande vid olyckor regleras däremot av nödrätten.

IVPA-verksamhet – I Väntan På Ambulans – är inte ett entydigt begrepp, utan kan vara olika saker. Det kan vara fråga om att ta bort fysiska hinder för ambulansen, närvaro och stöd, livräddande åtgärder eller direkt sjukvård. Till skillnad mot vad som gäller vid olyckor, där det handlar om att gripa in vid oförutsedda händelser, finns dock vid planerad sjukvård typiskt sett ingen nödrätt. Det har skett en utveckling över tiden och efterhand har sjukvårdsinsatsen blivit primär. Om det inte föreligger en olycka, är inte LSO tillämplig.

I en dom från dåvarande Regeringsrätten i ett mål rörande upphandling av sjuktransporter, konstaterades att den kommunala kompetensen inte omfattar sjukvård (RÅ 2003 ref. 98). Som en följd av detta avgörande utökades den kommunala kompetensen genom en särskild bestämmelse i lag på så sätt att kommuner uttryckligen gavs möjlighet att träffa avtal med landstingen om att utföra sådana sjuktransporter som avses i 6 § hälso- och sjukvårdslagen. Nämnda bestämmelse återfinns nu i 3 kap. 2 § lagen om vissa kommunala befogenheter. I förarbetena till lagen (prop. 2004/05:17, s. 10) uttalades bland annat följande. ”Av hälso- och sjukvårdslagen följer att landstinget ansvarar för hälso- och sjukvården till invånarna i landstinget förutom sådan hälso- och sjukvård som regleras i 18 § samma lag. IVPA ingår inte i nämnda bestämmelse. Landstinget är således huvudman för sådan hälso- och sjukvård som ingår i IVPA-verksamheten. Av den grundläggande kompetensregeln i 2 kap. 1 § i kommunallagen (1991:900) följer att kommuner inte får ha hand om sådana angelägenheter som ankommer enbart på landstinget att handha. Det ligger därmed inte inom en kommuns

kompetens att bedriva IVPA-verksamhet till de delar den innebär hälso- och sjukvård.”.

Av ovan berörda regler följer att IVPA är hälso- och sjukvård. Att utföra åtgärder med stöd av ett sådant avtal, som det i målet aktuella mellan kommunen och Region Skåne, är per definition sjukvård. Detta innebär att reglerna i patientsäkerhetslagen blir tillämpliga, att det krävs delegation från landstinget och att den berörda personalen blir sjukvårdspersonal med personligt ansvar. Skillnaden mellan vad som är räddningstjänst och vad som är sjukvård avser främst fråga om det rör sig om en planerad vårdinsats, inte i vad mån vissa hjälpmedel kommer till användning. En insats för att rädda liv kan utföras i samband med ett räddningstjänstupdrag, exempelvis en trafikolycka, och ligger då inom ramen för LSO. Om det däremot är en planerad insats, som grundar sig på avtal med landstinget och där det sjukvårdande momentet är primärt, är det alltid fråga om sjukvård. Det är här fråga om olika typer av larm. Om en brandman har tagit emot delegation att utföra hälso- och sjukvård, är han behörig att utföra sådan enligt delegationen.

Räddningstjänsten i Hörby kommun och i övriga delar av landet

Avtalet mellan Region Skåne och Hörby kommun innebär en skyldighet för kommunen att, mot ersättning, utföra sjukvårdsuppgifter på uppdrag av regionen. IVPA-larm behandlas i § 2, som bland annat föreskriver att åtgärderna ska journalföras – det är ju fråga om sjukvård. Sjukvårdslarm behandlas i § 3. I båda fallen utgår ersättning till kommunens räddningstjänst. Att avtalet inte omfattar insatser enligt LSO kan utläsas av avtalets § 1. Insatser enligt LSO är en kommunal angelägenhet och ersätts därför inte.

Inom Region Skåne finns speciella larmtyper med anledning av det aktuella avtalet nämligen ”Speciallarm IVPA” respektive ”Speciallarm Sjukvård”. Räddningstjänsten i Hörby genomför för närvarande inte utryckningsinsatser med anledning av dessa larm men kommer att göra det när avtalet börjar tillämpas. Det kommer att tillskapas en särskild beredskapsorganisation, där två personer med ett särskilt beredskapsschema och med tillgång till ett särskilt fordon svarar på dessa speciallarm. Det kommer att inträffa cirka femtio speciallarm per år, vilket innebär en ökning med 33 procent.

Deltidsanställda brandmän har normalt en huvudarbetsgivare. De har ingen egentlig arbetstid för deltidsuppdraget, utan står i stället i beredskap för att genomföra utryckningsinsatser.

BRF har undersökt hur IVPA-verksamheten bedrivs i vissa delar av övriga landet. I Skåne har man fått svar på förfrågan från 22 av 23 räddningstjänster, Hörby oräknad. Av 19 räddningstjänster som bedriver IVPA-verksamhet grundas verksamheten i sju fall på skriftliga överenskommelser och i sex fall på uttryckliga muntliga överenskommelser. I de övriga sex fallen har frågan inte ställts på sin spets. Av underlaget från övriga delar av landet framgår att förhållandena i Skåne är representativa även för landet i stort. Den ersättning som utgår till deltidsbrandmännen skiljer sig åt mellan olika räddningstjänster men det avgörande är att det inte finns någon tvingande kollektivavtalsreglering.

Det aktuella kollektivavtalet m.m.

På sådana områden som brukar kallas ”oreglerade intressefrågor” finns utrymme för parterna att sluta enskilda överenskommelser om arbetsskyldighet och ersättning.

Kollektivavtalet RiB 10 avser och har alltid avsett räddningstjänst, vilket framgår av bland annat dess bilaga 1 §§ 2 och 4. Nämnade bilaga är en prislista avseende vissa, men inte alla, insatser. Räddningstjänstpersonalens arbetsskyldighet avgränsas av LSO. Kommunen har lyft fram att det i bestämmelsen om ersättning för räddningstjänst i RiB 10 § bil. 1 § 8 har gjorts ett tillägg, med lydelsen att ersättning ska utgå inte enbart för räddningstjänst utan även för ”andra akuta insatser som föranletts av larm”. Denna ändring gjordes år 2004 för att klargöra att även insatser som föranletts av automatiskt utlösta larm ryms inom LSO, vilket tidigare hade varit oklart. Enligt LSO ska det nämligen vara fråga om en olycka eller en fastslagen fara för olycka. Avsikten med ändringen var inte att deltagande i ambulanssjukvård skulle ingå i arbetsskyldigheten.

IVPA-larm och sjukvårdslarm ligger inte inom den kommunala behörigheten utan avtal. Arbete inom ramen för larmen omfattas av särskild och omfattande författningsreglering och förutsätter en omfattande utbildning med examination. Det innebär också svåra bedömningsfrågor och omfattas av ett särskilt ansvarssystem. Arbetet ligger så långt från vad som har förutsatts genom RiB 10 och de enskilda anställningsavtalen, att regleringen inte är tillämplig.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att insatser vid IVPA-larm och sjukvårdslarm ligger inom ramen för kollektivavtalets tillämpningsområde, får även de enskilda anställningsavtalen betydelse. Enligt vad som framgår av två i målet ingivna anställningsavtal, finns det inte någon arbetsskyldighet för IVPA-larm och sjukvårdslarm enligt dessa avtal.

Genkärromålet

Bestämmelsen i RiB 10 bil. 1 § 12, som reglerar ersättning för särskild ansvar-/verksamhetsuppgift, infördes år 2004. Bestämmelsen utgör en s.k. ”skall-regel”, vilket innebär att frågan om ersättning i förekommande fall måste regleras genom en lokal överenskommelse – ett lokalt kollektivavtal. Det krävs inte att det bestäms någon faktisk ersättning men frågan måste regleras genom en lokal överenskommelse.

Det är svårt att hitta en mer särpräglad arbetsuppgift än deltagande i IVPA-larm och sjukvårdslarm. Därför följer det av RiB 10 bil. 1 § 12 att det inte föreligger någon arbetsskyldighet för de i målet aktuella arbetsuppgifterna innan det finns en överenskommelse om betalning. Vid avtalsförhandlingarna inför RiB 07 föreslog BRF att det skulle göras ett tillägg till § 12 enligt vilket en särskild ersättning skulle utgå till arbetstagare med särskild kompetens för att åka på IVPA-larm. Förslaget godtogs emellertid inte av motsidan.

Sammanfattning av de rättsliga grunderna

Det föreligger ingen arbetskyldighet att utföra IVPA-larm och sjukvårdslarm eftersom arbetet ligger så långt från vad som har förutsatts i RiB 10 och de enskilda anställningsavtalen. Kollektivavtalsregleringen är inte tillämplig med hänsyn till följande faktorer. RiB 10 avser deltidsbrandmän och innehåller regler om ersättning samt särskilda tillägg för beredskap vid utryckning och vid övning. Avtalet utgör en outvecklad reglering av en prislista och avser ett kärnområde bestående av samhällets räddningstjänst enligt LSO. IVPA-larm och sjukvårdslarm ligger inte inom den kommunala behörigheten utan särskilt avtal om detta. Arbetet inom ramen för larmen regleras av särskilda författningar, innebär svåra bedömningsfrågor, förutsätter en omfattande utbildning med examination, delegation och bibehållande av delegation, kompetensutveckling utom arbetstid samt omfattas även av ett särskilt ansvarssystem.

Tolkningsföreträdet har lagts korrekt och har i vart fall lagts i god tro på sådant sätt att skadeståndsskyldighet inte föreligger.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att det föreligger arbetskyldighet för de omtvistade arbetsuppgifterna, har kommunen i så fall skyldighet att komma överens med BRF om ersättning för sysslan enligt § 12.

Frågan om ersättning har varit föremål för förhandling. Vidare föreligger det fastställelseintresse eftersom talan avser ett rättsförhållande mellan parterna på så sätt att den ska klargöra rättsverkan av ett mellan dem gällande kollektivavtal.

Domskäl

Twisten

Mellan kommunen och BRF gäller kollektivavtalet RiB 10 Kollektivavtal för Räddningstjänstpersonal i Beredskap. Kommunen och Region Skåne ingick ett i november 2010 dagtecknat avtal om räddningstjänstens deltagande i IVPA-larm och sjukvårdslarm och övrig assistans till ambulanssjukvården i Region Skåne.

Den huvudsakliga tvistefrågan avser om räddningstjänstpersonalen i beredskap i kommunen är skyldig att genomföra utryckningsinsatser som följer av avtalet mellan kommunen och Region Skåne. Vidare föreligger tvist om BRF har utövat tolkningsföreträde på sådant sätt att det föranleder skadeståndsskyldighet gentemot kommunen.

Såvitt avser BRF:s genkärsmål om fastställelse av ersättningsskyldighet, för det fall att Arbetsdomstolen skulle finna att arbetskyldighet föreligger, är det tvistigt om talan ska avvisas eller inte.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på kommunens begäran hållits vittnesförhör med förhandlaren vid SKL H.P., personalchefen vid Hörby kommun G.M., ställföreträdande räddningschefen vid Hörby kommun M.K. samt räddningscheferna T.A. och A.E. På BRF:s begäran har hållits förhör

under sanningsförsäkran med förbundsordföranden P.B., deltidsbrandmännen T.A., M.N. och B.P. samt vittnesförhör med förhandlingschefen U.H. och räddningschefen M.J. Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Arbetsgivarförbundet Pacta (Pacta), Svenska Kommunalarbetsareförbundet och Vision har jämlikt 5 kap. 1 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister beretts tillfälle att yttra sig i målet.

Utgångspunkten för bedömningen

Grunden för kommunens käromål är sammanfattningsvis följande. Arbetsuppgiften, att genomföra utryckningsinsatser och delta i IVPA-larm respektive sjukvårdslarm och där utföra förekommande arbetsuppgifter i enlighet med avtalet mellan Hörby kommun och Region Skåne, ligger inom ramen för arbetsskyldigheten i anställningen i enlighet med de enskilda anställningsavtalen och kollektivavtalet RiB 10 bil. 1 § 4 jämförd med § 8 p. 1 eftersom dessa uppgifter ligger inom ramen för räddningstjänstens verksamhetsområde i Hörby kommun och har ett naturligt samband med de normala arbetsuppgifterna.

Till stöd för detta har kommunen anfört i huvudsak följande. LSO anger vissa arbetsuppgifter som åvilar räddningstjänsten. Övriga delar av arbetsskyldigheten bestäms genom politiska beslut i kommunen. Den yttre gränsen för vad räddningstjänsten kan åläggas att utföra, utgörs av den yttersta gränsen för den kommunala kompetensen. Hörby kommun har beslutat att deltagande vid de ifrågavarande larmen ligger inom ramen för räddningstjänstens verksamhetsområde. Dessa uppgifter har ett nära samband med de normala arbetsuppgifterna. RiB har anpassats till räddningstjänstens över tiden vidgade uppdrag och uttrycket ”andra akuta insatser” i RiB bil. 1 § 8 p. 1, som infördes i avtalet år 2004, omfattar bland annat IVPA-larm och sjukvårdslarm.

BRF har bestritt att det föreligger arbetsskyldighet avseende IVPA-larm och sjukvårdslarm eftersom deltagande i dessa uppgifter ligger så långt från vad som har förutsatts genom RiB 10 och de enskilda anställningsavtalen att regleringen inte är tillämplig. Vidare har BRF anfört bland annat att RiB 10 avser ett kärnområde bestående av samhällets räddningstjänst enligt LSO, att IVPA-larm och sjukvårdslarm inte ligger inom den kommunala behörigheten utan särskilt avtal om detta samt att arbete vid sådana larm regleras av särskilda författningar, innebär svåra bedömningsfrågor, förutsätter en omfattande utbildning med examination och delegation samt omfattas av ett särskilt ansvarssystem. Enligt BRF föreligger det inte heller arbetsskyldighet för IVPA-larm och sjukvårdslarm enligt de enskilda anställningsavtalen.

Parterna har förklarat sig vara ense om att arbetstagare, som saknar föreskriven utbildning och delegation för att utföra sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen, inte har någon arbetsskyldighet avseende sådana uppgifter.

Dåvarande Regeringsrätten klargjorde i avgörandet RÅ 2003 ref. 98 att sjuktransporter hörde till hälso- och sjukvårdsområdet och att sådan verksamhet, enligt då gällande lagstiftning, inte låg inom den kommunala kompetensen. I det

lagstiftningsarbete som sedan följde uttalade regeringen bland annat följande (prop. 2004/05:17, s. 13 f.).

Vad gäller den faktiska driften av sjuktransportverksamheten kan dock konstateras att många av landstingen av tradition har kommit att utnyttja kommunernas resurser i en eller annan form för sjuktransporter. Det framstår också som tydligt att ett sådant samarbete mellan landsting och kommuner i det närmaste förutsattes av lagstiftaren i samband med överförandet av det totala huvudansvaret för sjuktransporter till landstinget. Genom Regeringsrättens dom har nu konstaterats att ett sådant samarbete inte ligger inom kommunernas kompetens.

För att möjliggöra samverkan krävs därmed, enligt regeringens bedömning, att kommunernas befogenheter utvidgas så att kommunerna ges rättsliga förutsättningar för att avtalsvägen kunna åta sig driftsansvaret för sjuktransporter.

...IVPA-verksamheten i vart fall i vissa delar innehåller uppgifter som är hälso- och sjukvård och att det därför inte ligger inom den kommunala kompetensen för en kommun att bedriva verksamheten i dessa delar. Eventuella övriga delar av verksamheten får dock, såvitt regeringen kan bedöma, anses ligga inom ramen för kommuners kompetens. För att ge kommuner rättsliga förutsättningar att utföra hela IVPA-verksamheten är det därför nödvändigt att införa en kompetensutvidgande regel så att de avtalsvägen kan åta sig att utföra den del av IVPA-verksamheten som utgör hälso- och sjukvård.

Härefter infördes en särskild lagregel som gav kommunerna rätt att ingå avtal med landsting om sjuktransporter samt om utförande av hälso- och sjukvård i väntan på sådana transporter. Nämda bestämmelse återfinns numera i 3 kap. 2 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter.

Det förhållandet att kommunen genom ovannämnd lagregel haft lagligt stöd för att ingå avtal med Region Skåne, innebär emellertid inte i sig att de berörda arbetsuppgifterna därmed också ligger inom ramen för de enskilda arbetstagarernas arbetsskyldighet. Denna avgränsas av vad som följer av tillämpliga avtal i form av anställningsavtal och kollektivavtal.

De aktuella arbetstagarerna är anställda som deltidsarbetande brandmän, räddningstjänstpersonal i beredskap hos Hörby kommun. Parterna är ense om att tillämpligt kollektivavtal är RiB 10, Kollektivavtal för Räddningstjänstpersonal i Beredskap. Arbetsdomstolen prövar först om kollektivavtalet innebär arbetsskyldighet för de omtvistade arbetsuppgifterna.

Föreligger det skyldighet för deltidbrandmännen att utföra IVPA-larm och sjukvårdslarm?

Vid en avtalstolkning blir i första hand avgörande vad parterna gemensamt har avsett med bestämmelserna.

Av utredningen framgår bland annat följande. Bestämmelserna i RiB 10 om arbetstagarens allmänna åligganden övertogs från det mellan parterna tidigare tillämpade kollektivavtalen, RiB 5 och RiB 7 samt i huvudsak från det – i förhållande till RiB 5 – föregående kollektivavtalet BMD 01. År 2001 hade det införts en skrivning, som möjliggjorde individuella lönepåslag för arbetstagare med särskilda ansvarsområden. År 2004 sammanlades kollektivavtalen rörande deltidanställda brandbefäl och deltidanställda brandmän. En bestämmelse fördes då in, § 12, som gav möjlighet att genom lokal överenskommelse fastställa ersättning till arbetstagare som hade tilldelats ”särskilt ansvars-/verksamhetsuppgift”. I 2004 års avtal infördes lokutionen ”andra akuta insatser som föranletts av larm” i § 8.

Enligt Arbetsdomstolens mening ger den utredning som har förebringats inte tillräckligt stöd för att fastställa någon gemensam partsavsikt hos kollektivavtalsparterna om avtalets innebörd, som kan läggas till grund för ett ställningstagande i tolkningsfrågan. Inte heller har utredningen om de tidigare gällande kollektivavtalen givit ledning för tolkningsfrågan i denna tvist.

Såvitt avser avtalets praktiska tillämpning har framkommit att i vart fall sådana uppgifter som faller inom ramen för IVPA-larm har utförts av räddningstjänsten på många orter i landet sedan ett flertal år tillbaka. Vad särskilt avser ersättningsfrågan har framkommit att denna har lösts på olika sätt i olika kommuner. Sammantaget ger utredningen om bestämmelsernas tillämpning inte heller någon ledning för tolkningen av avtalet i detta hänseende.

Av kollektivavtalets ordalydelse framgår bland annat följande. I RiB 10 bil. 1 § 4, som reglerar arbetstagarnas allmänna åligganden, anges att arbetstagare är skyldig att fullgöra samtliga arbetsuppgifter som ligger inom räddningstjänstens kompetensområde samt i övrigt fullgöra de arbetsuppgifter som stadgas i instruktion för räddningsstyrkan eller som i enlighet härmed anvisas av befäl. Begreppet räddningstjänst definieras i § 2 som ”insatser föranledda av bestämmelserna i gällande Lag om skydd mot olyckor (2003:778) 1 kap § 2”. I det sistnämnda lagrummet anges, såvitt nu är av betydelse, att med räddningstjänst avses i lagen ”de räddningsinsatser som staten eller kommunerna skall ansvara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljö”.

Utöver de ovannämnda paragraferna i RiB har kommunen särskilt hänvisat till § 8 punkten 1 som reglerar ersättning för räddningstjänst och andra akuta insatser som föranletts av larm. Kommunen har därvid gjort gällande att uttrycket ”andra akuta insatser som föranletts av larm”, som infördes i avtalet år 2004, bland annat omfattar IVPA-larm och sjukvårdslarm. Denna ståndpunkt vinner visst stöd av vittnesförhöret med SKL:s förhandlare H.P., som har framhållit att räddningstjänsten utför många olika uppgifter och att avsikten med ändringen är

2004 var att anpassa skrivningen till verkligheten. Mot en sådan tolkning talar dock de i sammanhanget mer preciserade uppgifterna som har lämnats av förbundsordföranden P.B. och förhandlingschefen U.H., enligt vilka den berörda skrivningen infördes då det fanns behov av att klargöra att det ingick i räddningstjänstens uppdrag att genomföra utryckningsinsats efter automatlarm. Enligt Arbetsdomstolens mening ger utredningen inte tillräckligt stöd för att avgöra vilken innebörd avtalet fick genom den ändring som gjordes år 2004.

Mot bakgrund av det anförda konstaterar Arbetsdomstolen att avtalets ordalydelse inte innehåller någon annan ledning för bedömningen av arbetsskyldighetens omfattning än de tidigare nämnda, allmänt hållna bestämmelserna i bil. 1 §§ 2 och 4, med den i den förstnämnda paragrafen intagna hänvisningen till 1 kap. 2 § LSO samt bestämmelsen som infördes år 2004 om ”andra akuta insatser som föranletts av larm”. Av själva avtalstexten kan således inte utläsas annat eller mera än att arbetsskyldigheten för räddningstjänstpersonal i beredskap i vart fall omfattar räddningsinsatser vid olyckor och överhängande fara för olyckor enligt den sistnämnda lagen.

Kommunen har även gjort gällande att arbetsskyldighet för deltagande vid de ifrågasvarande larmen ligger inom ramen för kollektivavtalet eftersom de hör till räddningstjänstens verksamhetsområde och har ett naturligt samband med de normala arbetsuppgifterna.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

En utgångspunkt för avtalstolkningen i tvister om arbetsskyldighetens omfattning har av Arbetsdomstolen i tidigare domar angivits vara att arbetstagaren är skyldig att på kollektivavtalets villkor utföra allt sådant arbete för arbetsgivarens räkning, som efter ett praktiskt bedömande står i naturligt samband med den centrala verksamhet, på vilken avtalet först och främst syftar, under förutsättning att arbetet faller inom vederbörande arbetstagares yrkeskvalifikationer, den s.k. 29/29-principen, så benämnd efter Arbetsdomstolens dom AD 1929 nr 29. Arbetsdomstolen har sedermera uttalat att det framstår som klart att 29/29-principen i och för sig utgör ett viktigt redskap vid all kollektivavtalstolkning på hela arbetsmarknaden (AD 1995 nr 31).

Av kollektivavtalets ordalydelse följer, som framgått ovan, att arbetsskyldigheten för räddningstjänstpersonal i beredskap i vart fall omfattar räddningsinsatser vid olyckor och överhängande fara för olyckor enligt 1 kap. 2 § LSO. Dessa arbetsuppgifter får anses utgöra den centrala verksamhet på vilken avtalet först och främst syftar. Fråga är då om de omtvistade arbetsuppgifterna omfattas av kollektivavtalet på grund av sitt samband med den centrala verksamheten.

Av utredningen har framkommit att räddningstjänstverksamheten i landet har varit föremål för en fortlöpande utveckling på det sättet att nya arbetsuppgifter har tillkommit samtidigt som vissa gamla uppgifter har blivit mindre vanligt förekommande. Det har till exempel framkommit att bränder, som tidigare var en av de vanligaste orsakerna till utryckning, efterhand har blivit en mindre vanlig orsak till utryckning än till exempelvis insatser vid trafikolyckor. Det har vidare upplysts att det är vanligt att räddningstjänsten träffar avtal med olika

aktörer om att utföra uppgifter åt dessa, såsom t.ex. polisen och tidigare Vägverket. Såvitt framkommit har det även tidigare förekommit att räddningstjänsten har åtagit sig att utföra sådana uppgifter som nu torde kunna falla inom ramen för IVPA-larm enligt det aktuella avtalet mellan kommunen och Region Skåne. Det har också framkommit att den aktuella tvisten inte har sin grund i ovilja att utföra de ifrågavarande arbetsuppgifterna utan i oenighet mellan parterna om hur ersättningsfrågan ska lösas.

En särskild fråga är i vad mån det finns skäl att göra skillnad mellan arbetskyldigheten avseende utryckningsinsatser för de olika formerna av larm enligt avtalet mellan kommunen och Region Skåne; IVPA-larm respektive sjukvårdslarm. Genom bland annat de uppgifter som har lämnats av M.K. har det framkommit att det är SOS-operatören som bestämmer när personalen ska genomföra en utryckningsinsats och att den beteckning som ett larm ges inte alltid motsvarar de uppgifter som måste vidtas när personalen väl kommit fram till den plats dit de larmats. Enligt Arbetsdomstolens mening är inte själva larmbeteckningen avgörande för skyldigheten att delta i utryckningsinsatser.

Vid en samlad bedömning finner Arbetsdomstolen att de uppgifter som innebär att genomföra utryckningsinsatser inom ramen för IVPA-larm enligt § 2 och sjukvårdslarm enligt § 3 i det aktuella avtalet mellan kommunen och Region Skåne efter ett praktiskt bedömande får anses stå i naturligt samband med räddningstjänstens centrala verksamhet, på vilken avtalet först och främst syftar. Skyldigheten att delta i själva utryckningsinsatsen måste anses falla inom ramen för deltidsbrandmännens yrkeskvalifikationer. Detta leder till slutsatsen att arbetskyldighet föreligger att delta i dessa utryckningsinsatser. Det kan inte komma ifråga att ålägga den som saknar erforderlig utbildning och delegation att utföra sjukvårdsuppgifter. För att arbetskyldighet ska föreligga för sådana uppgifter förutsätts således att arbetstagaren har föreskriven utbildning och delegation. Arbetsdomstolen kommer således sammanfattningsvis fram till att kommunens uppfattning i tolkningsfrågan ska godtas och att fastställelseyrkandena såsom de framställts i första hand ska bifallas.

De i målet åberopade enskilda anställningsavtalen föranleder inte någon annan bedömning.

Är BRF skadeståndsskyldigt på grund av felaktigt tolkningsbesked?

I 57 § första stycket medbestämmandelagen anges att en arbetstagarorganisation är skyldig att ersätta uppkommen skada om organisationen har föranlett eller godkänt felaktig tillämpning av avtal och organisationen har saknat fog för sin ståndpunkt i tvisten.

Kommunen har gjort gällande att BRF har begärt det ifrågavarande tolkningsföreträdet trots vetskap om att det gällde en intressefråga om ersättning för IVPA- och sjukvårdslarm och att BRF har saknat fog för sin ståndpunkt. Eftersom BRF medvetet har lagt ett felaktigt tolkningsbesked är BRF enligt kommunens mening skyldigt att utge skadestånd till kommunen enligt 57 § medbestämmandelagen.

BRF menar däremot att tolkningsföreträdet har lagts korrekt och i vart fall i god tro på sådant sätt att skadeståndsskyldighet inte föreligger.

MBL-förhandlingar mellan parterna angående frågan om införande av IVPA- och sjukvårdslarm ägde rum lokalt den 13 januari 2011 och centralt den 7 februari samma år. Enligt vad som är antecknat i protokollet från den sistnämnda förhandlingen begärde BRF då tolkningsföreträde enligt 34 § medbestämmandelagen beträffande arbetsskyldigheten och ersättningsfrågan.

Arbetsdomstolen gör följande överväganden.

Arbetsdomstolen har ovan kommit fram till att kommunens uppfattning i tolkningsfrågan om arbetsskyldighetens omfattning ska godtas. Det betyder att BRF:s uppfattning om den avtalsenliga arbetsskyldigheten för de i målet aktuella arbetstagarna i och för sig var felaktig. Detta konstaterande är emellertid, som ovan angetts, inte avgörande för att skadeståndsskyldighet ska föreligga. För skadeståndsskyldighet förutsätts att BRF kan anses ha saknat fog för sin ståndpunkt i tvistefrågan.

Arbetsdomstolen har i avgörandet AD 1987 nr 77 uttalat att lagstiftaren genom uttrycket ”saknat fog” har velat begränsa skadeståndsskyldigheten till särskilt allvarliga fall. Domstolen framhöll att en arbetstagarorganisation enligt rättspraxis har ansetts sakna fog för sin ståndpunkt, och därmed blivit skadeståndsskyldig, när företrädarna medvetet har utövat tolkningsföreträde i ett för tvisten ovidkommande syfte eller när de har gjort sig skyldiga till en kvalificerad missbedömning av de faktiska omständigheterna eller av det rättsliga läget (jfr AD 2006 nr 41 med däri angivna hänvisningar). Motivet till denna regel om begränsat skadeståndsansvar är att det har ansetts viktigt att arbetstagarorganisationerna ska kunna, utan risk för skadestånd, efter samvetsgrann bedömning inta en ståndpunkt i tolkningstvisten och utnyttja tolkningsföreträdet.

I detta fall har BRF:s uppfattning i avtalstolkningsfrågan om arbetsskyldighetens omfattning visat sig vara felaktig. Utredningen ger dock inte något stöd för att BRF medvetet skulle ha åberopat tolkningsföreträdet i ett för tvisten ovidkommande syfte. Den bedömning BRF har gjort kan vidare inte anses ha utgjort en sådan kvalificerad missbedömning som krävs för att BRF ska anses ha saknat fog för sin ståndpunkt i tvisten. Det föreligger därmed inte förutsättningar för att ålägga BRF skyldighet att utge skadestånd. Kommunens yrkande om detta ska alltså avslås.

Ska genkärromålet avvisas?

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att arbetet med anledning av de ifrågasvarande larmen i och för sig omfattas av arbetsskyldigheten enligt kollektivavtalet, har BRF yrkat att Arbetsdomstolen ska fastställa att det inte är förenligt med RiB 10 bil. 1 § 12 att beordra arbetstagare att utföra arbetsuppgiften att delta i IVPA-larm och sjukvårdslarm enligt 2 § respektive 3 § i avtalet mellan kommunen och Region Skåne utan att det föreligger en lokal överenskommelse som omfattar frågan om ersättning för sysslan. Som grund för detta har anförts

att, om det föreligger arbetskyldighet, kommunen i så fall har skyldighet att komma överens med BRF om ersättning för sysslan enligt § 12.

Kommunen har i första hand yrkat att genkäröålet ska avvisas antingen på grund av att frågan inte varit föremål för förhandling och inte heller ligger inom ramen för BRF:s tolkningsbesked eller på grund av att det saknas fastställelseintresse.

BRF har till bestridande av kommunens avvisningsyrkande anfört dels att frågan har varit föremål för förhandling och ligger inom ramen för BRF:s tolkningsbesked, dels att det föreligger fastställelseintresse eftersom talan avser ett rättsförhållande mellan parterna på så sätt att den ska klargöra rättsverkan av ett mellan dem gällande kollektivavtal.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning i frågan om förhandlingskravet är uppfyllt.

Det har framkommit att bakgrunden till att den aktuella tvisten överhuvudtaget uppkom var att parterna hade olika uppfattning rörande frågan om ersättning för de ifrågavarande arbetsuppgifterna. Det av BRF begärda tolkningsföretrådet avsåg som ovan angetts såväl arbetskyldigheten som ersättningsfrågan. Härtill kommer att BRF:s nu aktuella ståndpunkt, nämligen att någon arbetskyldighet inte föreligger så länge särskild ersättning inte har bestämts enligt RiB 10 bil. 1 § 12, är antecknad i protokollet från den centrala tvisteförhandlingen mellan SKL och BRF den 17 juni 2011. Under angivna förhållanden saknas grund för att avvisa det genstämningvis framställda yrkandet med stöd av 4 kap. 7 § lagen om rättegång i arbetstvister. Skäl för avvisning föreligger inte heller på grund av vad kommunen i övrigt har anfört i denna del. Yrkandet om avvisning på denna grund ska därför lämnas utan bifall.

Arbetsdomstolen gör följande överväganden i frågan om det föreligger fastställelseintresse.

Enligt 4 kap. 6 § arbetstvistlagen ska talan som inte innefattar ett yrkande att motparten ska förpliktas att fullgöra eller underlåta något, dvs. en fastställsetalan, avvisas om det inte är av avsevärd betydelse för käranden att talan prövas. Arbetsdomstolen har i tidigare avgöranden (se t.ex. AD 2004 nr 5 med hänvisning) slagit fast att en fastställsetalan äger avsevärd betydelse för part, om det finns anledning att anta att en bifallande dom kommer att antingen direkt påverka motpart i det rättsliga handlandet i förhållande till parten eller bli direkt avgörande vid en senare talan, som innefattar yrkande att motparten ska förpliktas att fullgöra eller underlåta något. Arbetsdomstolen finner att ett vägledande avgörande av den förda fastställsetalan skulle få avsevärd betydelse för såväl kommunen som BRF och dess medlemmar och komma att påverka dem i deras rättsliga handlande i förhållande till varandra. Domstolen finner alltså att det måste vara av avsevärd betydelse i arbetstvistagens mening för BRF att få den väckta talan prövad. Yrkandet om avvisning ska därför även på denna grund lämnas utan bifall.

Genkäromålet

BRF har gjort gällande att, om Arbetsdomstolen skulle finna att det föreligger arbetsskyldighet för de omtvistade arbetsuppgifterna, kommunen i så fall har skyldighet att komma överens med BRF om ersättning för sysslan enligt § 12.

Kommunen har bestritt bifall till genkäromålet, under anförande av att deltagande vid IVPA-larm och sjukvårdslarm inte är en sådan särskild arbetsuppgift som avses i RiB 10 bil. 1 § 12 utan att frågan om ersättning vid sådana larm är reglerad i § 8.

Bestämmelsen i RiB 10 bil. 1 § 12 avser ersättning för ”särskild ansvars-/verksamhetsuppgift” och föreskriver att ersättning till arbetstagare som tilldelats sådan uppgift fastställs genom lokal överenskommelse. Såvitt avser bakgrunden till denna bestämmelse har upplysts att kollektivavtalet visserligen i grunden är ett avtal som föreskriver lika ersättningsnivåer för hela landet men att det efterhand har införts möjligheter att lokalt avtala om individuella lönepåslag för arbetstagare med särskilda ansvarsområden. De personer som i målet har hörts om detta har så gott som samstämmt gett uttryck för att bestämmelsen är avsedd att ge möjlighet att utge särskild ersättning för individuella insatser och att den inte kan användas för att besluta om ersättning för sådana uppgifter som utförs av alla. Allmänna regler om ersättning för räddningstjänsten återfinns i stället i § 8.

Med hänsyn till vad som har utretts i denna del finner Arbetsdomstolen att arbete med anledning av IVPA- och sjukvårdslarm enligt det berörda avtalet inte kan anses utgöra en sådan särskild ansvars-/verksamhetsuppgift som kan föranleda ersättning enligt § 12. BRF:s genstämningssvis framställda yrkande ska därför avslås.

Rättegångskostnaderna

Fördelningen av rättegångskostnaderna ska mot bakgrund av utgången i målet bestämmas utifrån en tillämpning av 18 kap. 4 § rättegångsbalken. Situationen är sådan att yrkandena i målet har antingen avslagits eller bifallits medan kostnaderna för de olika delarna inte kan särskiljas. När det gäller att fördela ansvaret för rättegångskostnaderna i sådana fall är en utgångspunkt för bedömningen att fördelningen bör göras så att den i stora drag återspeglar hur mycket parterna vunnit respektive förlorat.

Kommunen har vunnit bifall till sina fastställelseyrkanden men förlorat målet vad gäller skadeståndsyrkandet. BRF har förlorat sitt fastställelseyrkande i genkäromålet. Mot denna bakgrund bör BRF förpliktas betala en jämkad ersättning för kommunens rättegångskostnader. Arbetsdomstolen finner att kommunen bör tillerkännas ersättning med tre fjärdedelar av kostnaderna. Det yrkade beloppet som sådant är inte tvistigt.

Domslut

1. Arbetsdomstolen fastställer
 - a) att det ingår i arbetsskyldigheten för av kommunen anställd räddningstjänstpersonal i beredskap i Hörby kommun, att genomföra utryckningsinsats som följer av IVPA-larm enligt 2 § i det ”Avtal mellan Räddningstjänsten i Hörby och Region Skåne angående Räddningstjänstens deltagande vid IVPA- (I Väntan På Ambulans) larm och Sjukvårdslarm samt vid övrig assistans till ambulanssjukvården i Region Skåne” som är undertecknat av Hörby kommun den 29 augusti 2011 och av Region Skåne den 5 september 2011 och dagtecknat den 9 november 2010,
 - b) att det ingår i arbetsskyldigheten för av kommunen anställd räddningstjänstpersonal i beredskap i Hörby kommun, att genomföra utryckningsinsats som följer av sjukvårdslarm enligt 3 § ovannämnda avtal,
 - c) att vid utryckningsinsats som följer av sjukvårdslarm enligt 3 § ovannämnda avtal, de arbetstagare som har delegation från medicinskt ansvarig läkare är skyldiga att utföra de sjukvårdsuppgifter som omfattas av delegationen enligt avtalet.
2. Arbetsdomstolen avslår kommunens yrkande om skadestånd.
3. Arbetsdomstolen avslår kommunens avvisningsyrkande.
4. Arbetsdomstolen avslår Brandmännens Riksförbunds fastställelseyrkande.
5. Arbetsdomstolen förpliktar Brandmännens Riksförbund att ersätta Hörby kommun för rättegångskostnader i Arbetsdomstolen med 271 079 kr, varav 250 281 kr för ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Karin Renman, Dag Ekman, Folke K. Larsson, Anders Hagman, Kent Johansson, Ann-Marie Stenberg Carlsson (skiljaktig) och Eva-Lena Danielsson (skiljaktig).

Sekreterare: Pontus Woxner

Ledamöterna Ann-Marie Stenberg Carlssons och Eva-Lena Danielssons skiljaktiga mening

Till skillnad från majoriteten anser vi att det inte föreligger arbetskyldighet beträffande IVPA-larm och sjukvårdslarm, som kommunen påstått, eftersom enligt vår uppfattning dessa arbetsuppgifter inte kan anses omfattas av kollektivavtalet RIB 10 bilaga 1.

Av nämnda kollektivavtal följer att med räddningstjänst avses insatser föranledda av bestämmelserna i 1 kap. 2 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Det ska således vara fråga om en särskild händelse, till exempel brand eller olycka för att arbetskyldighet beträffande räddningstjänst ska föreligga enligt kollektivavtalet. Begreppet räddningstjänst innefattar inte sjukvård. Sjukvård kan utföras av ifrågavarande arbetstagare men görs då med stöd av regler om nöd. Sjukvårdsinsatser regleras i särskild lagstiftning.

När det gäller genkärålet anser vi att § 12 RiB 10 ger möjligheter att mellan parterna reglera ersättningar för verksamheter som avtalet inte reglerar i övrigt.

Överröstade i ovanstående frågor är vi i övrigt ense med majoriteten.